

בית הכלא

שתי זאריאציות על נושא אחד

דן בן אמוץ

א: השומר והאסיר

הלכתי. הרחוב היה ריק מאדם והשמש היכתה מציאות על ראשי. הכביש צרב את כפות רגלי היחפות. מאחורי עונבתי שורה ארוכה של בתים מוגפי תריס ודלת והם עמדו כמצבות לבנות מעל קברי אנשים. הייתי יחידי.

שקט גדול עמד בחלל והתנכר לכל תלומותי. ריח האפשרויות אשר לבקרים נמוג בשמים העמוקים ועד הערב נשארו עוד שעות ארוכות. היה חם מאוד ולא רצייתי אלא לעמוד שעה קלה בצל. נחדפקתי על שערים רבים ואיש לא פתח. הרחוב היה מת. רוח לא נשבה. הצללים הוקפו חומות שאין לעברן והאנשים הסתגרו בחדריהם והורידו תריס גדול בפני עולם-השרב ובפני צעירים כמוני המשוטטים בחוצות ואורבים לצל ולמנוחה. (כן. צל אחד מצאתי. והוא הצל של עצמי. כלב עמד בו שעה ארוכה ונשף בלשונו הורודה. לי עצמי לא נתן מחסה — הצל הזה. אני רדפתי אחריו והוא הלך בעקבותי).

ואולי לא את הצל ביקשתי? שמא לא חלמתי כלל על המנוחה? אולי רדפתי אחר דברים שלא ידעתי לכנותם בשם? שכן צעיר הייתי ובודד כרוח על פני ימים.

מכל מקום הייתי עייף — עייף שלא לפי גילי. נכון הייתי לשכב כך בטבורו של הכביש — אילו רק מצאתי בדל צל לראשי. אך הכל היה לבן ולוהט. אכזר ודוחה. השמש עמדה גבוה בקדקוד הרקיע והאור היה גדול עד אין מפלט. כחותי כלו. לא ניסיתי להתדפק עוד על פתחי הבתים. „הצל הוא רכושו של היחיד ורק האור היה ויהיה נחלת הכלל“ — חשבת. ובסופו של דבר, ידעתי, שלא אוכל להגיע אלא אל הערב ואל עצבותו הרבה.

ולפתע. בהתגלות הים לפני, נתקל מבטי בדלת אחת פתוחה. דלת אחת ויחידה. הבית היה עתיק, חסר חלונות וכבד. הדלת הוליכה לתוך כניסה שבעת-צל, אולם כשנתקרבת בריצה מלאת-תקוה, הופתעתי למצוא שלט שהכריו במפורש:

הכניסה לזרים אסורה!

נדהם נעצרתי כשמוחי נטרד ממחשבה גדולה: מוזר, כל יתר הדלתות שאין החוק מאיים מעליהן, סגורות ומסוגרות, ואילו זו האחת פתוחה מתוך רווחה השורה — כקוראת לאדם.

הצצתי שוב בים הגדול, נאנחתי עם גליו הרכים והפכתי את גבי אליו. עיני טרפו את הצל הטוב שבכניסה והושפלו ארצה. פקפקתי רגע, נשאתי את ראשי הלוהט, הבטתי סביבי ו...נכנסתי. הכלב ששירך רגליו אחרי נשאר בחוץ.

ברגע שפסעתי שתי פסיעות מעבר לסף, כבר ידעתי שעשיתי מעשה שלא ייעשה. כחתף באה עלי הרגשת אשמה כבדה וידעתי את חרדת הפשע. פרצת אחד מחוקי האדם, אמרתי לעצמי, וזהו חטא לא יכופר. אך, אל אלוהים! הן צעיר הייתי ורוב חוקי האדם לא היו קיימים לגבי ידי מאחר שלא עברתי עליהם מעולם. ומי מכם לא שגה כמוני בבוקר ימיו? הן כולנו מודים

במשוגתנו רק לאחר שפסענו אותן שתי פסיעות גורליות מעבר לסף האסור. רציתי לתזור בני. אני נשבע שרציתי, אך היה מאוחר מדי. הפכתי את ראשי והספקתי עוד לראות את השלט שנשמט ארצה ונוסף, כאילו עשוי היה זכוכית, ואת הכלב שקיפל זנבו בין רגליו, ובו ברגע נסגרה לעיני הדלת בשקט מסתורי ומחריד.

עתה לא היתה הכניסה שבעת-צל עור, אלא תשוכה בלבד. אפלה נתנשבה במלוא הפחדים והחרטות. נסיתי להדוף את הדלת, אך זו היתה נעולה וככל שהוספתי להתדפק עליה, הלך לבי ונתפעם. הלמית אגרוסי נישאה בחלל הכניסה והכיאה עמה הד תופי-בראשית שנשמעו כקריאות בית-דין של אחד משבטי האדם הקדמונים.

אני אבוד, ידעתי, שוב לא אוכל לתזור ולצאת מכאן אלא אם כן תיפתח הדלת מעצמה כאשר נסגרה לעיני, זה עתה, ללא פשר ומובן.

באור עמד רית עבש של משרדים, הקירות שנגעתי בהם היו חלקים וטחובים. עיני נתמלאו עיגולים אדומים מרוב מאמץ לחדור לחוך העלטה. עטלפים התנופפו מעלי כחששות התרחשות. פסעתי צעד קדימה ו—לא-יכלום. עשיתי עוד צעד ועל אף זהירותי מעדתי ונשתטחתי ארצה במלוא ארכי.

כאן, בלי לדעת מאין הופיעו, תססו כי ידי ברזל וגררוני על פני הרצפה כטלטל גויה בראש חוצות. בעטתי, השתוללתי והם ששכו בני. צרחתי במלוא גרוני היבש: „אינני אשם! לא ידעתי!” והם לא שמעו. וכך גררוני על פני המסדרון האפל עד אשר הוקמתי על רגלי והושלכתי על כסא חסר משענת. נפלתי ארצה. חורו והושיבוני בגסות. זרקור נדלק מעלי וסינור אותי כצינור הבהירה. מצמצתי בעיני ויד אחת שהורמה באיום מעל ראשי פתחה ושאלה:

„למה נכנסת הנה?”

ככל אשר חיפשתי לא מצאתי כל נימוק אשר יתקבל על ידי זרועות ברזל.

„שמעת מה ששאלתי, דבר!”

„היה... היה חם בחוץ ורציתי לעמוד מעט בצל.” ענית בהכנעה כמודה באשמה.

„שקר!” צרחה היד בקול של מרתפים.

„אינני משקר. אני אסביר הכל. בחוץ היתה שעת צהריים, היה חם.” תזרתני על טענתך.

„זאת כבר שמענו. מה עוד?”

„זה הכל. אני נשבע.” אמרתי מאהיל על עיני בכף ידי.

„לא ראית את השלט?”

„ראיתי. אבל הדלת היתה פתוחה. באמת.”

„שמעתם?” (כאן פנה לידיים האחרות, ובעיקר אל זוג ידיים דקות מאוד ומלאות קשב.)

„הדלת היתה פתוחה! אלא מה רצית, שתהיה סגורה? ואיך יכנסו האנשים?”

„הלא זה מה שאני אומר?” קראתי בשמחה.

„בשבילך הכניסה אסורה?”

„מדוע?” העזתי לשאול.

„מדוע? החמ... (שמעתינו לוחש משהו לתוך תשבת הידיים הדקות ולאחר שקיבל, כנראה.

את ההוראה המתאימה. ענה:) אל תשאל למה! אנחנו השואלים כאן שאלות! יש לך מה להוסיף?”

„להוסיף על מה?”

„להגנתך.” השיב הקול בבוז.

„לא. אמרתי את כל האמת.”

היה שקט לרגע ואחר לחשו משהו הידיים הדקות ברכות וקול המרתפים סיכם:

„טוב. נאסרת עד להודעה חדשה. בפעם הבאה תדע לא להפר חוקים.“

הזרקור כבה. לא ראיתי אדם. הזרועות תפסו בי. לא היה כל טעם להתחנן לפניו. לפי הקול נראה היה שאין להזיון מהחלטתן. נישאתי בחלל המעופש. דלת נפתחה ובתנופה הושלכתי בעדה. הדלת נסגרה בהטחה והחושך החדש מצאני מוטל באבק. לאט לאט החלה האפלה להחזיר סביבי עד אשר הצלחתי להבחין בקוים מעורפלים שהקיפוני: קירות תפוחים, אשנבים צרים בסמוך לתקרה, שכבת ברזל ומשהו הדומה לדרגש עץ.

קמתי על רגלי והתחלתי מתנקה מהאבק שדבק בי. עכשיו יכולתי להבחין ביתר בהירות בסובב אותי לאולם הנה היתה התחלה, את סופו קשה היה לראות אולי משום החושך הדבוק לכתליו האפורים ואולי משום שלא היה לו סוף כלל. מבוחר היה לכל ארכו, ככל אשר השיגה עיני, על ידי קיר סורג עבה וצפוף. האור החד באלומות צרות מבעד לאשנבים שהיו קבועים במרחק של עשרות מטרים זה מזה.

ישבתי על הדרגש ונאנחתי בהקלה. „אם כן ידידי, קיבלת עונש מאסר בסך הכל“ — לחשתי לעצמי בחיוך. בית הכלא לא היה נורא בעיני כלל. כשחשבתי על העונש הצפוי לי תיארתי לעצמי מאסר מלווה עינויים שהם קשים הרבה מן הברידות. ניגשתי אל הקיר-הסורג ולפתי את מטיליו הצוננים. רק עתה, אולי משום שעניי כבר נתרגלו לחשיכה, הבחנתי באיש הזקן שישב בכורסה מעברו השני של הקיר.

באור העמום דומה היה שנרדם. ישב מפורקד בכורסתו הרכה, ידיו מוטלות לצדדיו ברפיון ונמשכות ארצה, עיניו עצומות בחיוך ושני ספרים גדולים ועביכרס משמשים הדום לרגליו. תקעתי את ראשי לתוך ריבוע הברזל ככל אסיר ולא גרעתי עין מעל הישיש שללא ספק היה שומר בית כלאי. הוא נראה בעיני מעבר לזיקנה — את גילו קשה היה לשער. אולי בן שמונים ואולי מאתיים ואולי בן נצח. ברגע זה היה בעיני סמלו של החוק ומורו היה לראותו ישן. רצייתי לשאול משהו. ידעתי שעלי, כאסיר, לשאול שאלות. רצייתי לדעת מתי, למשל, אוכלים, מתי קמים ומתי שוכבים, כמה זמן אשב כאן ומי יקבע את יום שחרורי. סוף־סוף רבים הדברים שעליך לדעת כדי להרגיש את עצמך מותאם ומפוייס למסגרת חיים חדשה. אולם עוד לפני שהספקתי לומר: „אדוני השומר...“ פקח הישיש את עיניו החכמות, הביט בי ושאל:

„אם כן באת סוף סוף?“

„מה זאת אומרת: סוף סוף? ידעת שאבוא?“

„מישהו הן מוכרח היה לבוא. זאת ידעתי.“ אמר באנחה.

„וחיכית לי?“

„וכי איך יכולתי שלא לחכות לך? הן זה תפקידי. אני השומר שלך.“

„חארתי לעצמי.“ אמרתי.

חיכיתי לשאלות נוספות מצדו, אך הישיש נתפרקד ביתר נוחות, יישר את רגליו מעל

הדום הספרים ועצם את עיניו קמעה. חששתי שירדם שוב.

„ואינך שואל כלל מדוע אסרו אותי?“

„מה?“ פקח את עיניו.

„שאלתי, אם לא מעניין אותך לדעת למה אסרו אותי.“

„הה! מה זה חשוב? רבים היו כאן לפניך. מעולם לא ידעתי את סיבת מעצרו. העיקר

שאתה כאן. לולא אסרו אותך לא הייתי יכול לשבת במקום הזה. לפי החוק יש להרוס את ביתך הסוהר אם לא יימצאו אסירים עבורו. ולפי שעה מוצאים. אני מודה לך מאד שעברת על החוק.“

„אתה מודה לי?“

„כריכן. בזכותך אני מוסיף לשבת כאן. ולא רק אני. בזכותך קיימים החוקים והאנשים המתוקים אותם. מה היינו עושים בלעדיך? אני אמנם זקן מאד, אולם האמן לי כי גדולה תשוקתי לחיות.“

שתקתי רגע. חשבתי ושאלתי:

„ומתי אוכל לצאת מכאן?“

„ברגע שיימצא מישהו תחתך.“

„כבר מחפשים מישהו?“ שאלתי בלגלוג.

„די וי“ סקד עלי השומר. „שאלה דיין. ועכשיו ספר לי אתה: מה עושים שם האנשים —

בחוץ?“

„מה הם עושים? הם חיים.“

„כן, אבל איך הם חיים? עדיין הם עצובים או שמא התחילו לצחוק?“

„לא ראיתי הרכה אנשים“ אמרתי. „ואלה שראיתי היו עצובים. בעיקר הזקנים. רק

הצעירים מאד מעיזים לצחוק ולשיר. הם אינם יודעים.“

„שום דבר לא נשתנה, אני רואה. כל אחד מספר אותם הדברים. ואתה, מדוע אינך שר

וצוחק? הנך צעיר לימים עדיין.“

„אינני צעיר. ראיתי מלחמה.“

„מלחמה לשם מה?“

„לשם מה? לשם הלבנים התלויים בהצר. מלחמה נוראה.“

„תגיד, והילדים מחייכים?“

„מדוע אתה שואל כל זאת? האינך יוצא החוצה? לא קראת עתונים?“

„אין בהם ענין. אני קורא רק את ספרי התחוקה החדשים. הגה שנים מהם לרגלי.“

„אינך רואה אפילו את השמש.“ אמרתי והדבר נגע ללבי.

„השמש...“ אמר. „ספר לי על השמש.“

„לא עכשיו. אני עייף. אשכב לבוח מעט.“

„לא. ספר לי על השמש, על הילדים ועל הים הגדול. אני מבקש ממך — ספר!“

עיניו נתרחבו ופיו נפער כלקראת אגדה. הוא גחן קדימה ככל האפשר, כולו צמאן לשמוע

על המתרחש בחוץ. הוא ניסה אפילו להזיז מעט את הכורסה, דבר שהסב לו כפי הנראה כאבים

נוראים, שכן מיהר לתמוך את ירכו בכף ידו ופניו נתעוו מתוך סבל.

למרות תחנוניו הרבים שתקתי. נדמה לי אפילו שלא הצלחתי להסתיר את הנאתי למראה

סבלו. לפתע נתגלה לי סודו הגדול, למעשה היה הוא האסיר האמיתי — אסיר החוק, אסיר

האסירים. נטול חלומות היה בעיני ואין דבר נורא מזה. אני לפחות שאפתי וכמהתי לחופש ואילו

הוא לא יכול היה לחלום אלא על חילוף האסירים — אדוני החלומות. נתפרקדתי על הדרגש

וסתמתי את אָזני כודי לא לשמוע את תחנוניו והפצרותיו.

כך עברו ימים רבים. תחילה נוהג הייתי לתרוץ קוים בקיר. כל יום קו. כל שבעה קוים

מחיקה. ואחר, כיון שלא ידעתי כמה זמן אשב כך, חדלתי מלספור את הימים. השומר הזקן לא

פסק מתחנוניו ואני לא בעניתי לו, אף על פי, עלי להודות, שתחנוניו הספוגים כאב אמיתי

הוציאוני לא פעם משלוותי. ידעתי שבסופו של דבר אהיה מוכרח לספר לו, ויהא אפילו מתוך רצון

לעורר בתוכי דברים שהיו יקרים מאד ללבי, וכדי שלא להיות מופקר לרגשותי מצאתי לעצמי שעשוע נאה שאף עודד את רוחי לא מעט.

על קירי קבוע היה סולם כבאולם התעמלות. מזמן לזמן, כשעיפתי מן השכיבה, מטפס הייתי בסולם זה עד שלבו האחרון, אמת, הוא לא הוליכני לשום מקום, אולם, לפחות, יכולתי לטפס. בעמדי כך גבוה, על גבי השלב האחרון, לא נעלמו מעיני מבטי הקנאה העזים שהשומר שולח היה לרגלי. אני הייתי צעיר, אני טיפסתי, אני הלמתי ואילו הוא לא חדל מגנוח ומהתחנן בלא כל רגש של כבוד עצמי. עד שיום אחד, כשהעיקה עלי הבדידות וידעתי מה רב המחיר שהשומר יהא נכון לשלם עבור סיפורי — פתחתי ואמרתי:

„טוב, ומה תתן לי אם אספר לך?“

„תספר לי על השמש ועל האנשים?“ קרא בהתעוררות.

„כן, מה תתן?“

„הכל, הכל!“ תבטית כהתלהבות.

„תתן לי את החופש?“ שאלתי בזהירות.

„רק זאת אל תבקש. החופש שלך אינו ביד.“

„טוב, לא אספר איש על ריח היסמין שבשדרה ועל...“

„ועל...?“

„תתן לי ללכת?“

„אינני יכול. האמין לי, בקש כל דבר אחר.“

נשתתקתי ונתתי לימים רבים שיחלפו על פני, ידעתי שיאלץ, לבסוף, לשלם מחיר יקר מאד עבור הסיפור. הוא הלך והכחיל מיום ליום, הפצרותיו הפכו לאט לאט ללחש חזק. הייתי עומד קרוב ככל האפשר אליו כדי לראות את סבלו הנורא. עד אשר לא עצר כוח עוד ויום אחד הניע ראשו בהסכמה ולחש בקול יבש: „טוב, אשחרר אותך, רק ספר, אני נחנק.“

סיפרתי לו על השמש בורחתה, על השמים העמוקים המעלים מדי יום סומק לקראתה. סיפרתי לו על השמש בצהרי יום, על האור הגדול בעולם. סיפרתי לו על הילדים המשחקים בחול שעל שפת הים ועל המבצרים שהם בונים כמונו. סיפרתי לו על ריח הקווארינות ועל נערה ששכבה עמי בצלן. סיפרתי לו על דברים שתמיד חלמתי עליהם ולא תמיד השגתי אותם והוא הקשיב לסיפורי כילד ממש. הוא הייך אפילו ולא פסק מלשאול שאלות שהיתה בהן תמימות ראשונית. כשסיימתי, ביקש בעינים מלאות אושר, שאוסיף ואספר. דומה שהאמין רגע כי אין הוא אסיר עוד — השומר הזה.

„אמרת שתספר על ריח היסמין, ספר.“ הפציר בי.

„אה, היסמין... ליסמין יש ריח לבן וחם. כשעצובים טוב ללכת בשדרת יסמין. אתה כאילו מתחיל להאמין מחדש, כמו שאתה מאמין בהרבה דברים עם זריחת השמש. אתה יודע? אני אוהב את ריחה הכבד של פריחת חרובים. הוא מבשר את בוא החורף וגשם ראשון שיוורד בדרכי העפר וריח הפריון הרענן שעולה מהשדות. אני אוהב ריחות.“

„ולנערה ההיא איזה ריח היה?“ שאל.

„אינני זוכר הרבה. כשאהבה נעלמת היא לוקחת עמה את הריחות. אך נדמה לי שריח אדמה

היה לה ואולי ריח ילדות. היא אמרה: השמש שלך בתוכי, אני מאושרת.“

„מה זה? מה זה מאושרת?“

„אושר הוא... אושר זה להתעורר בחורשת אקליפטוסים... תן לצאת מפה!“

„עוד לא ספר.“

„איך יוצאים מכאן? סיפרתי לך יותר משידעתי. איך יוצאים?“

„תחזור אלי? שאל בתחינה. אתה מספר יפה.“

„אני מקוה שלא אחזור.“

„אתה תחזור. אני יודע. תחזור אם לא תברח אל העצים והשדות שלך. אתה יכול ללכת.

הדלת פתוחה.“

הדלת באמת היתה פתוחה. אולי היתה פתוחה תמיד. בקצה הכניסה החשוכה קרוע היה

שער אל העולם. הוא היה מלא אור ירק.

„אל תסגור.“ ביקש. „אני רוצה לראות. זזו מעט. מה אתה רואה?“

„לא כלום. הרבה אור והרבה ירק. אין מה לראות. אני הולך.“

בלי להפנות את ראשי התחלתי פוסע קדימה. הדלת נסגרה מאליה מאחורי גבי. בחוץ

עמדה שמש בלבן של הרקיע והכחה על פני המציאות. כל הבתים היו סגורים. רצייתי לחזור על

עקבותי ולשוב אל הצל. זכרתי לפתע ששכחתי לספר משהו לשומר וידעתי שרק הוא יקשיב

לדברי בצמאון שכוח. אולם אותן זרועות הברזל עצרו בעדי מלחזור והשליכוני בגסות החוצה —

אל השרב.

„המקום כבר תפוס! חפש לך בית סוהר אחר?“ צרח האיש בעל קול המרתפים.

קמתי והתחלתי ללכת. הכביש צרב את כפות רגלי היחפות. הרחוב היה ריק מאדם. מאחורי

עזבתי שורה ארוכה של בתים מוגפי חריס ודלת. הם עמדו כמצבות לבנות מעל קברי אנשים.

הייתי יחיד כתמיד. עמדתי.

ב: האדם זמית בלאו

המלחמה גסתיימה והשאירה אחריה. בין היתר, קירות הרוסים ומנותצים. גשתחרתי, כרבים.

מהכל. נשאיתי, בפעם הראשונה לאחר שנים רבות, ללא מסגרת. החופש — הגדול מנשוא —

הכביד עלי מאד. לא ידעתי מה לעשות בו, אף שמיטב שנותי קידשתי מלחמה למענו. עתה

יכולתי ללכת סוף סוף לכל מקום שחשקה נפשי. ולא הלכתי. כל הבתים, הטובים כרעים, היו

פתוחים לפני. אנשים הזמינוני לתדריהם המרווחים או אל מרתפיהם האפלים. ולא נענית להם.

איני יודע מדוע הסבירו לי פנים ככה. יתכן שפשוט אהבוני ויתכן שרצו לגזול ממני את החופש

שלי. איש לא קבע לי פגישה. יכולתי לכוא ולצאת כרצוני. יכולתי לעשות כל דבר שעלה על

רוחי ולכן, אולי, לא עשיתי דבר. החופש הרב דיכא בי כל רצון. הייתי אבוד בין הבתים הפתוחים

ובין האנשים העסוקים. ספינה שעגנה בסמוך לחוף קראה לי להפליג למרחבים ולא באתי. היס

הגדול היה בעיני בית כלאו הנורא של החופש. למרבית הצרה אבד לי גם שעוני באותם הימים

ואנוס הייתי לשאול את השעה מפי העוברים ושבים. רבים היו עסוקים מכדי לענות לי ולא

מעטים היו חסרי שעון כמוני. התחלתי מונה את הימים לפי שקיעת השמש ולא לפי זריחתה.

השממון אכל אותי.

בקרי היה מתחיל בשעות הצהריים ומשום כך, אולי, לא הזתירה השמש האכזרית תקווה רבות

בלבי. נוהג הייתי לצאת לרחוב כדי לבקר את אחד מידידי וכך, בעודי צועד אל ביתו, היה לבי

נסוג והולך עד אשר נעצר הייתי ומטיל ספק בחשיבות הביקור או במה שיבוא אחריו. הייתי סתנה

לכיוון אחר מתוך ידיעה ברורה שאשה מחכה לי בחדר מוצל, ועד מהרה מוצא הייתי את עצמי עומד בפנינת רחוב, נואש מהכל, משועמם ומדוכא מחופש הבחירה שבידי ומריבוי האפשרויות הצצות לפני. וכך היה יורד עלי הערב בלי שאציץ בספר ובלי שאגע בכינור. הסתלקתי ככל האפשר מכל ההזמנות שניתכו עלי, מתוך אמונה שמשאו גדול, גדול באמת, יתרחש יום אחד בעולמי, ובסופו של דבר, כרגיל, נשאר הייתי יחידי ובודד וחנוק חופש עד שהייתי מטיל עצמי, לאחר הצות, על מיטתי הקרה ונותן להרהורי לרחף בשמי האפשרויות. נמלט הייתי אל השינה הגואלת ומשתחרר ממנה, לדאבון לבי, בשעות המאוחרות של הבוקר, וכאן היה הכל מתחיל מחדש: הליכה חסרת מטרה ברחובות העיר, הזיות מטורפות, בדידות והרגשת תלישות מוחלטת, הלכתי וטבעתי יותר ויותר בתוך הריקנות ולא ידעתי מאין יבוא עזרי.

רציתי לרצות משהו ואין לך דבר אומלל מזה. רציתי שיהיה לי איכפת. אך אני לא אהבתי ולא שנאתי דבר בחיים. נערה אחת שאהבתי, פנתה לי עורף והלכה אל אחר, אפילו לא קנאתי לה. אה אלוהים! כמה רציתי לקנא למישהו, לשנוא או לאהוב! וכל אותם רגשות וחוויות עברו על פני מבלי לנגוע בי. לו לפחות יכולתי להרדם ולישון ללא זמן והגה גם מפלט זה, השינה, החלה להטרף עלי ולא נשאר לי אלא לחכות לבוקר ולערב שאחריו וכך חוזר חלילה. יום יום.

עד אשר באחד הימים, כשדימיתי כי לא נותר לי אלא לשלוח יד בנפשי, באה התלטה בלבי להסגר בבית כלאי כפי שעשיתי לא אחת בשנות חיי הקצרים. ידעתי שבית הכלא ירפא את נפשי כאשר היטיב לעשות פעמים רבות. פתחתי את ארון המסתורין שלי, הנעול והמכיל את כל מרתפי נשמת, הוצאתי את המפתח הגדול ופניתי בדרך לבית-הכלא.

הפעם לא ספקתי ולא נעצרתי בפנינת הרחוב. הלכתי בלי להפנות את ראשי לצדדים ובלי שהרטות יכרסמו את החלטתי. בית כלאי עמד במרכז אחד הרחובות הסואנים שבעיר ועל דלתו שלט מכריז ברורות:

בית כלא פרטי
הכניסה לזרים אטורה בהחלט!!!

הדבר לא עורר תשומת לב יתרה מצד העוברים ושבים מאחר ששלטים ממין זה נישאו מעל דלתות רבות בעיר. הדלת נפתחה בהריקה מוכרה, נכנסתי אל ממלכת הסוהר שלי, סגרתי מאחורי במהירות את הדלת לבל יתקהלו ילדים סקרנים, והשלכתי את המפתח מבעד לחלון.

ברגע שפסעתי שתי פסיעות מעבר לסף — ירדה עלי שלוה רבה וצעדי שהיו עד כה מלאים ספקות, נתמלאו בטחון לא ישוער. הכרתי מיד את בית כלאי הטוב והישן. הכרתי את ארבעה כתליו המסוידים והשופעים רעננות, את השעון המטקטק מעל הקיר, את השולחן, המאובק אמנם, אך היציב והמזמין, את גליונות הנייר, ערימת הספרים, הכינור, את העיפרון המרשחז והממתין, את חלון השבכה הפתוח אל הרחוב ואת הספה הנוחה שמעדה לרגליו. ניגשתי לסורג החלון, לפתי בידים מלאות אושר את מטילי הברזל וזמזמתי לי משהו להנאתי. אחר הפשלתי את שרולתי כניגש לעבודה ממשית מאד והתישבתי ליד השולחן. ידעתי: דבר אחד חסר היה בחיי, והוא — לוח זמנים, סדר יום, נטלתי גליון נייר והתחלתי כותב בכתב נקי ומסודר, בשורות ישרות ומקבילות:

לוח הזמנים	
התאריך.....	
06.00	קימה
06.00 — 06.30	רהצה
06.30 — 07.00	התעמלות
07.00 — 07.15	שטיפת החדר וסידורים שונים
07.15 — 07.45	ארוחת בוקר
07.45 — 08.45	נגינה
08.45 — 11.00	הילוך לאורך הקירות
11.00 — 13.00	עמידה ליד החלון
13.00 — 13.45	ארוחת צהרים
13.45 — 14.15	שכיבה על הספה בלי תנועה
14.15 — 14.45	תנועות הגוף יצעקות
14.45 — 15.15	עזיבת פנים לפני הראי
15.15 — 17.00	לימודים
17.00 — 19.00	עמידה ליד החלון
19.00 — 20.00	כתיבת מכתבים לעצמי
20.00 — 20.30	ארוחת ערב
20.30 — 21.00	קריאת המכתבים
21.00 — 21.30	הרהורים על החוץ
21.30 — 22.30	תפילה ורהצה
22.30	השכבה

את הגליון הדבקתי על הקיר ולרגליו, על הרצפה, הנחתי כרית רקומה והדלקתי לצדה ארבעה נרות שעה. בכך הסך סדר יומי למעין פולחן, מעתה נסכו בי הימים כשהזן רב. ידעתי בבירור מה אני עומד לעשות בכל רגע, חיי מלאו ענין, קיימתי את לוח הזמנים שלי בדיקנות מפליאה. כבר חשבתי שהצלחתי להגיע אל הרגשת השלמות השוכנת בלבו של כל אדם עסוק, אך, מחר הדבר: לאחר הסיפוק של הימים הראשונים וההתבצרות המוחלטת בסהר השכחה שלי, החלו להתגבגב ללבי געגועים בלתי צפויים אל העולם שמחוץ לשכבת חלוני. תחילה ניסיתי להתנער מהם ולהשתקע בקיום מדויק של לוח הזמנים. הייתי קם ב־06.00, מתרחץ, מכבד את הרצפה, מתעמל, מנגן, מהלך לאורך הקירות, שוכב על הספה וצורה, מעזה את פני ומשקיף בחלון, כותב מכתבים לעצמי ואוכל את שלוש הארוחות בתאורה, אולם לאט לאט הדלתי להתעניין בנגינה ונתפסתי יותר לחרהורים על החוץ ולעמידה מול החלון.

עלי לומר את האמת: במשך הזמן התחלתי ממש לבגוד בעצמי. בעודי מתעמל הייתי מגניב מבט, למרות רצוני, לעבר החלון. לא הצלחתי להתרכז בשעת הקריאה ומכתבי הפכו להיות תיאור אחד ארוך לכל אשר ראיתי בעולם ולכל אשר אהבתי מעבר לכתלי בית בלאי. ומאחר שרציתי להיות ישר עם עצמי, לא נשארה בידי הברירה אלא למחוק מתוך לוח הזמנים את אחד הסעיפים ולצרף את זמנו לעמידה בחלון שהפכה לאט לאט למרפון חיי. תחילה הארכתי את העמידה לחמש שעות, אך גם בזה לא הסתפקתי. יום יום מחקתי שורה מתוך הגליון. לאחר חדשים הדלתי לאכול, אחרתי לשכב והקדמתי לקום ככל האפשר כדי להשקיף בחלון ולראות את חלומותי

הקטנים מעבר לסורג הברזל. כוחותי תשו והלכו. עיני נתנפחו מרוב הסתכלות. התחלתי מרגיש הרגשת תלישות ובדידות איומה, אלא שהפעם היו רגשות אלה חריפים לאין ערוך.

בחץ, מעבר לחלוני, סאנו החיים ואני ישבתי בסוהר, מנותק מהכל ומוקף חומות שרובן הקימותי כמו ידי. ופתע, כברק הלפה אותי המחשבה הבהירה: רציתי לחזור אל החיים ואל האנשים. „ואם נגזר עלי להיות בודד לעולמים — מוטב שאהיה אחד מהמוני הבודדים מאשר יחידי עם עצמי — מתוך הכרח.” — חשבתי. רציתי לצאת. אני נשבע שרציתי בכך, אולם המפתח היה בחוץ מעבר להישגידי. עדיין מונח היה בשולי הכביש ודי היה לבקש מאחד העוברים-והשבים שיחננו לי כדי שאמצא את עצמי שוב בין האנשים. תחילה ביקשתי בלחש ובנימוס ואחר קראתי בקול רם ולבסוף צרחתי אך איש לא שם לב לבקשתי. האנשים עשו את דרכם בחפזה כאילו לא השגיתו בי ולא ידעו שהחופש שלי נתון בידם. צעקתי והם אף לא הפנו את ראשם. צרחתי בכל גרוני הניחר והם לא שמעו.

ואז בא עלי פחד גדול. אלוהים אדירים! ואולי איבדתי את קולי? לא יתכן. הן שמעתי את קולי ברור. מה קרה איפוא? החלון היה פתוח. שמעתי את צעדי האנשים, את קולותיהם, את צחוקם העסוק והם את קולי לא שמעו. ובכן, זה הדבר: בית כלאי ניתקני לחלוטין מהחיים. לחלוטין! וכי איך יכולתי להבין את הדבר אחרת? אבל היתכן באמת? היתכן שבדרך זו ענשוני החיים על אשר הסתגרתי בפניהם? התחלתי אורב לאנשים. לא צעקתי עוד. רציתי רק לנגוע בהם, אולם איש לא קרב לחלוני. מימי לא ידעתי עינויים אכזריים יותר. הם טרפו את שנתי והפכו את ימי לגיהנום. קויתי בכל גופי שמישהו ירגיש בי באחד הימים. ואולי כדי להרוס תקוה זו — הופיעו חמישה אנשים, בשעות המאוחרות של בוקר אחד, ונעמדו ליד חלוני.

„השאלה היא אם כדאי לנו לקנות את התרופות בכסף המקומי.” קבע אחד מהם כממשיך את טענתו. „זה נכון.” אישר משהו. „היה רצוי יותר לקנות אותם בפרנקים. מה מחיר הפרנק כעת? אתה יודע?”

האיש בעל המצה הגלוי והחכם שאליו הופנתה השאלה — הניע ראשו בשלילה. האחרים החרישו אף הם.

„איש אינו יודע מה מחיר הפרנק היום?” חזר ושאל הראשון. הם החליפו ביניהם מבטים שואלים ומשכו בכתפיהם.

ואני ידעתי את מחירו של הפרנק.

„אחת עשרה פסיק שש” קראתי כמטיל חבל-הצללה. מתוך תקוה ששיבו לי כגמולי, בבוא הזמן. „היכן אפשר להודע על מחיר הפרנק?” שילש האיש שאלתו כאילו לא שמע את תשובתי „11.6” צרחתי. „הלא אמרתי לכם: אחת עשרה פסיק שש”

אולם איש מהם לא הפנה את ראשו אלי. הבעת ההתרכוזה לא חלפה מעל פניהם. חגבוה שבהם עמד מופנה אלי בתצי הפניה וחייב היה להרגיש בי. אך הוא לא שם לב אלי אף שלא הדלתי מלגפני בידי. רק פעם אחת חלפו עיני על פני החלון ועל אף צעקותי ועוריות פני, חמק מבטו הלאה וחזר אל איש שיחו כאילו הייתי חלל ריק.

„טוב. נניח זאת. נוכל לברר בבורסה את המחיר. אך העיקר: היכן אפשר יהיה להשיג מקום עבור בית המרקחת שלנו?”

„בקצה העיר! עומד מחסן למכירה.“ הציע אחד ששתק עד כה.

„בקצה העיר! שם לא נביא תועלת. אל תשכחו שרוב החולים גרים במרכז העיר. בית המרקחת יוכל להיות עסק מכניס ומפעל עזרה לזקוקים לה רק אם נצליח להשיג מקום במרכז. הנה למשל, לו יכולנו להשיג כאן מקום, ברחוב הזה, או בקרבתו.“ סיכם הדובר הראשי. „מדוע אי אפשר להשיג? מקומות יש די והותר.“ אמר האיש בעל המצח הגלוי והחכם. „ברחוב הזה יש לפחות כעשרים בתי כלא פרטיים כמו זה שלפנינו למשל. אם לא נוכל לשכנע את בעליהם שבית מרקחת חשוב יותר לבני אדם מבית כלא, לא תהיה לנו ברירה אלא להשיג צו החרמה מהממשלה.“

„זאת לא נוכל לעשות.“ התערב מישו בדבריו. „לכל אדם יש זכות להסגר בתוך בית הכלא שלו. זאת לא נוכל למנוע מאיש. מה יהיה על הופש הפרט שאנו דוגלים בו?“ „חופש הפרט!“ הפטיר הראשון בבוז. „המושג היפה הזה נותן לאחד את האפשרות להתמוגג מבדידותו ומנפשו העצובה ומתרבה אחרים הוא שולל אולי את החיים עצמם.“ „אני אתן לכם את בית הסוהר שלי!“ התפרצתי כשאני דוחק את ראשי ככל האפשר לתוך ריבוע הברזל. „קחו לכם אותו. עשו בו מה שאתם רוצים. תראו: הוא עומד במרכז העיר. לא תמצאו מקום מתאים יותר ממנו. תקבלו אותו חינם. אני מוותר בזה על כל זכויותי. רק פתחו לי. תנו לי לצאת מכאן. הנה המפתח. שם, ליד הכביש.“

למולי התקרב אחד מהם כלשהו אל החלון. שלחתי החוצה בטירוף את זרועי, תפסתי בכתפו וטלטלתי אותה בכל כוחותי. „אתה שומע? פתח לי!“ צרחתי. הוא לא שמע. הוא אף לא הניד עפעף. בערמה גסה גשתמט מידי והתרחק כשהבעת בוז מרעידה את שפתיו. אף האחרים לא טרחו לפנות אלי. פניהם הוסיפו להיות חרושי דאגה.

„אני אבוד!“ צרחתי עד כדי תפיחת העורקים שבצוארי. „מה עשיתי לעולם שאיש אינו רוצה לשים לב אלי? הן רק כלאתי את עצמי בבית הסוהר שלי. וזה הכל! — אני נשבע. אל תתנו לי למות כך בעודי בחיים. ראו: עדיין אני חי ונושם. תנו לי לצאת מכאן. אני רוצה לחזור אל האנשים!“

נשכתי את שפתי עד זוב דם. השתטחתי ביאוש על הדרגש. עוד שמעתי אותם אומרים: „תראו איזה אולם נקי ומסודר.“ (הם עמדו ממש ליד החלון והציצו פנימה). „זה היה מתאים לנו מאד. חבל שאין כאן איש. המיטה ריקה. בעל הבית הכלא הזה כנראה עסוק מכדי לבוא הנה.“ ואחר החלו דבריהם לגרוע באזני. הם התרחקו מעלי ולקחו עמם את תקותי האחרונה. קמתי והתחלתי להתהלך מקיר אל קיר כמטורף. תלשתי את הגליון מעל הכותל וקרעתי לפיסות ניר קטנטנות. ניפצתי את כנורי אל סורג הברזל. והשלוח עדין הייתה רחוקה ממני. עליתי על כסא והלמתי באגרופי הגדולים בשעון הקיר שלא פסק מלפרק את יאושי לדקות. הכיחי בו בכל כוחותי והוא הוסיף לפעול. הזמן לא רצה להעצר. השמש כבר החלה לשקוע. השמש שלא ראיתיה זמן כזה רב. השמש שזריחתה ושקיעתה ניחשתי לפי צבעי גגות הבתים שמעבר לרחוב. השתוללתי כך עד אשר אפסו כוחותי כליל. ואז אף שהייתי עייף עד כלות החושים, גררתי את רגלי אל החלון ולא חדלתי מלטרוף במבטי את המתרחש מחוצה לו.

לבגד עיני עברו כל אותן מסגרות החיים שיכולתי לבחור בהן בעודי בחוץ. עתה כבר היה

מאוחר מדי, אנשים אצו לעסקיהם. יכולתי להיות סוחר לו רק רציתי בכך. ילדים ידו אנשים אל חלונות הבתים. יכולתי להיות מורה ומחנך. אשה הרה עברה ברחוב. יכולתי להיות אב למשפחה. תהלוכה עברה ונשאה סיסמאות גדולות ואני ישבתי בסוהר. ילדה קטנה חיפשה את כדורה הקטן שנתגלגל עד לרגלי חלוני. צעקתי לה. הצבעתי בידי והיא לא ראתה ולא שמעה. חיפשה עד שהחשיך ופנתה הביתה כשהיא הולכת ובוכה. מודעות גדולות הכריזו על חוגים לידיעת הטבע ועל קונצרטים ואני לא יכולתי לפרוץ אליהם.

באחד הימים, כדי לגזול כנראה מלבי את אחרון החלומות, שמעתי דפיקות על דלת בית כלאי. שלוש דפיקות מוכרות, ושקט. אחר שמעתי את קול הנערה שאהבתי. „אתה בפנים? אפשר להכנס?" ושוב דפיקות. „כן, אני בפנים?" צרחתי במלוא אזני. „קרבי אל החלון. הנה, כאן!" היא הוסיפה להקיש על דלת הברזל רגע ארוך ולא חדלה מלקרוא בשמי בכמיהה. אחר שמעתי את מצעד רגליה. הם קרבו לחלוני ונדמו. קמתי כאחוז קדחת ונצמדתי לסורג הברזל אך היא הסתכלת מבעדי לתוך החדר והשפילה את ראשה. היא עמדה כה קרוב אלי עד שריח הדשאים אשר לגופה העבירני כמעט על דעתי. הושטתי את יד התוצה ולטפתי ברכות את פניה ושערה.

„זה אני, נערה. כן, זה אני. הנה הידים שידעת. את מרגישה? פתחי לי, חיכיתי לך הרבה זמן. הנה המפתח שם. פתחי לי, אני מבקש ממך. לא! רק אל תלכי. אמרי לי משהו, אל תלכי!"

היא חיכה כנזכרת במגע כפות ידי ופנתה ללכת לאטה. ראיתי את פניה העצובים, הלכתי אחרי ריחה הטוב והלחתי את ראשי בכפות ידי ובכיתי. אפילו היא לא הרגישה בקיומי. הרחוב נתרקן מאדם. כולם הלכו להם. נותרתי יחידי גם מהוץ לבית כלאי. מרחוק הגיע שאון גלי הים המתנפצים עם הים מול הסלעים. מוסיקה רכה זלגה מחלון אחד הבתים. משהו נעלם התעופף באויר כסיכויי התרחשות. צעדים לא קצובים נשמעו לפתע משמאל לחלוני. אשה זקנה קרבה בצעדים אטיים ועמדה בקצה המדרכה, ממש ליד מפתח בית כלאי. חושי גמתחו עד קצה גבול היכולת. היא השגיחה במפתח ללא ספק. עקבתי אחר מבטה. „רק שלא תקח אותי עמה ותעלם לעולם." — התפללתי בלבי. כבר נזאשתי מלצעוק. ידעתי שלא תשמע לי ובכל זאת לחשתי באימה: המפתח שלי, שלי! אולם היא הרכינה את ראשה. כפי ששערתי, הושיטה את ידה לעבר המפתח. כמעט נגעה בו ופתאום מעדה והשתטחה על הכביש כשראשה נחבט במדרכה. שמעתייה נאנקת בכאב. ניסתה להתרומם ולא הצליחה. אצבעותיה הצפודות זחלו על הכביש וניסו להיאחו במשהו. שוב עשתה מאמץ להתרומם, דחקה אפילו רגל מתחתיה וחזרה ונפלה.

„אנשים. עזרו לי... אינני יכולה לקום... עזרו לי..." התחננה בקול רועז.

אולם איש לא בא לעזרתה. הרחוב היה מת. רק אני יכולתי להושיעה. לא הצלחתי עוד לעצור ברוחי, סרצתי לדלת ואף כי ידעתי שגעולה היא, הטלתי בה את כל כובד גופי. ובטרם הבינותי מה קרה, מצאתי את עצמי מוטל על המדרכה שלרגלי מדרגות בית כלאי. אם כן הדלת לא היתה נעולה מעולם! רק עתה זכרתי שמימי לא נסיתי כלל לפתחה. ומה שגרוע מזה ומחריד יותר: נזכרתי שמנעול הדלת אינו ניתן להיסגר כלל מבפנים. רציתי לצנוח תחתי ולהטיח

ראשי בכביש, אך המאורעות נתפתחו במהירות כה גוזלה עד שגם כיום אינני מוצא לי שהות לחזור ולהרהר באותו מקרה מעציב.

תחנוני האשה הזקנה ואנקותיה הוציאוני מתוך הרהורי. ניגשתי אליה ועזרתי לה לקום. הושבתיה על מדרגות בית הכלא ומיהרתי להביא לה כוס מים. ברגע שגמרתי לחבוש את פצעיה, נחקרב אלי אדם בריצה ועוד לפני שנעצר, שאל:

„אתה עזרת לה לקום?”

„כן” עניתי.

„ואתה גם חבשת את פצעיה?”

„כן, מה יש?”

„טוב מאד, דע לך שמהיום והלאה הנך מצורף לאגודה שמתפקדה להקים אנשים המועדים בדרכם, ולא זו בלבד. עיקר תפקידה הוא למנוע מהאנשים את אפשרות הנפילה. אתה מוכן לכך?”

„בתחילת, מיהרתי לענות, „אני מקווה, אגב, שיש לאגודה זו סדר-יום מסוים ולוח-זמנים מקיף.” „לכך אל תדאג” אמר האיש. „רוב שעות יומך תהיינה תפוסות על ידי האגודה. לצערנו גם שנות חיי אדם אינן מספיקות כדי לבצע את המשימות הפשוטות האלה. יש לך תמונה?”

„כן, הנה.” אמרתי והושטתי לו תמונה מהוהה.

„טוב מאד, נכניס אותך לתוך מסגרת. הנה הכתובת, עליך להופיע מתר בשמונה בבוקר במשרד. דייק.” פקד עלי האיש ופנה ללכת.

„כן, עניתי כראוי, „אני אוהב לדייק.”

האשה הזקנה התרחקה והלכת. אנשים תתלו להופיע ברחוב. מכוניות חלסו בכביש וצפרו. אמרתי שלום למישהו והוא לחץ את ידי. אנשים השגיתו בי וחייכו אלי בידידות. תלשתי בשמחה את השלט מעל בית כלאי ותליתי במקומו מודעת שטרחתי להדפיסה במו ידי:

לשכירה אולם מרווח וגדול (מתאים לבית חרוקחח!)

רק לרגע הייתי יחיד ואחר כך הלכתי. נעשיתי עסוק.